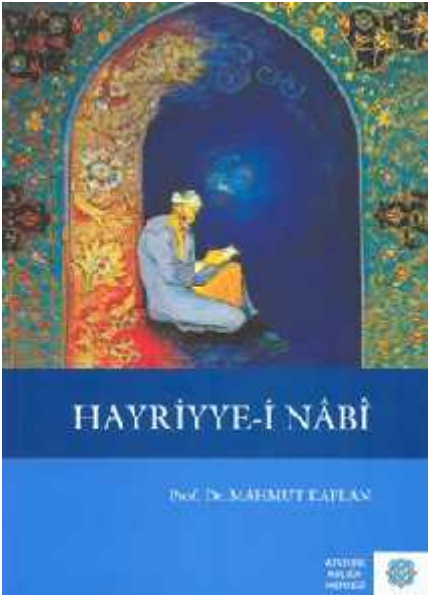

HAYRİYYE-İ NÂBÎ¹

Araş. Gör. Halil Sercan KOŞIK

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Hayriyye mesnevisi divan edebiyatındaki hikemî tarzın kurucusu ve döneminin de önde gelen şairlerden biri olan Nâbî'nin, oğlu Ebu'l-Hayr Mehmet Çelebi ve onun şahsında devrinin gençlerine tecrübelerini aktarmak ve onlara bazı öğütlerde bulunmak için 1701'de kaleme aldığı bir nasihatname kitabıdır. Bu önemli eser üzerine bugüne kadar birçok şey yazılıp çizilmiş, ama inceleme kısmıyla birlikte tenkitli metnin kurulması sevgili hocamız Prof. Dr. Mahmut Kaplan'a nasip olmuştur. Kendisi bu çalışmayı ilk olarak 1990 yılında Hasibe Mazıoğlu'nun danışmanlığında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne doktora tezi olarak sunmuştur. Daha sonra bu çalışma

bazı değişikliklerle 1995 yılında Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi tarafından basılmıştır. Kitabın bu baskısındaki transkripsiyon işaretleri, zamanın şartları ve teknik imkansızlıklardan ötürü elle konulmak zorunda kalmıştır. Bu da ne yazık ki eserde güzel bir görüntü oluşturmamıştır. Fakat 2008'de yapılan eserin genişletilmiş ikinci baskısıyla bu görüntü tamamen giderilerek eser daha güzel bir hâl almıştır. Çünkü bu baskıda çeviriyazı işaretleri bilgisayar aracılığıyla düzgün bir şekilde konulmuştur. Biz, bu yazımızda Hayriyye-i Nabi'nin bu ikinci ve son baskıyı tanıtmaya çalışacağız.

Hayriyye-i Nabi'yi açtığımızda, ilk olarak "Giriş" kısmıyla karşılaşırız. Bu kısım Nâbî'nin Hayriyye'sinden önce yazılan manzum nasihatnamelere ayrılmıştır. Bu bölümde sırasıyla nasihatnâme'nin tanımı, nasihatnamelerin

¹ Nâbî (2008), *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*, Haz: Mahmut Kaplan, 2. bs., AKDİTYK Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara, VII+ 323 sayfa

konularına, nazım şekillerine, telif veya tercüme oluşlarına göre sınıflandırılışı, manzum nasihatlerin kaynakları, Nâbî'den önce manzum nasihatname yazan şairler ve eserleri ile manzum nasihatnamelerde yer alan konular ayrı ayrı başlıklar halinde ele alınmıştır. Kaplan'ın bu bölümde Hayriyye'den önce Türk edebiyatında yazılan 43 nasihatname hakkında bilgi verip bunların muhtevalarını özetlemesi oldukça önemlidir.

Hayriyye-i Nâbî iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde Nâbî'nin yetiştiği sosyal ve edebi çevre, hayatı, eserleri ve edebi kişiliği oldukça teferruatlı bir şekilde bilimsel ölçütler çerçevesinde verilmiştir. Bu bölüm içerisinde Nâbî'ye yöneltilen olumlu ve olumsuz eleştiriler de topluca değerlendirilmiştir. II. Bölümde ise eserin inceleme kısmı yer alır. Bu bölümde, Nâbî'nin Hayriyye'deki din ve ibadet, ahlak, tasavvuf anlayışı ve devrindeki tekkeleri eleştirisi; İstanbul ve taşranın durumu; Osmanlı devleti kurumlarına yöneltilen eleştiriler; Nâbî'nin şiir anlayışı ile eserin dil ve üslup özellikleri başlıklar halinde titizlikle incelenerek verilmiştir. Bu bölümün sonuna yine araştırmacı tarafından Hayriyye'nin değerinin tespit edilmesi amacıyla çeşitli kaynaklar ve makalelerdeki Hayriyye için yöneltilen eleştiri ve değerlendirmelerin toplu bir bibliyografyası konulmuştur.

Kaplan, sonuç bölümünde ise kitabın bibliyografyasını, karşılaştırdığı Hayriyye nüshaları ile diğer nüshaları, Hayriyye'nin Paris baskısını, metin teşkilinde izlediği yolu ve tenkitli metni verir. Kaplan, tenkitli metni kurarken 100'den fazla nüshayı eleyerek şairin devrine en yakın ve muhteva bakımından en geniş altı yazma nüsha ile Hayriyye'nin 1292 İstanbul baskısına indirgemıştır. Yazarın metni hazırlarken karşılaştırdığı bu nüshalar ise şunlardır: 1.) Süleymaniye Kütüphanesi, Aşir Efendi bölümü, 324 2.) Milli Kütüphane B.A. (A). 4886 3.) Milli Kütüphane B.A. (A). 4.) Milli Kütüphane A.766 5.) Bayezit kütüphanesi, U.5812 6.) Üniversite Kütüphanesi, Ty. 5573 7.) Nâbî divanı ile birlikte İstanbul'da 1293'te basılan nüsha. Bu bölüme ayrıca kitabın ilk baskısında bulunmayan küçük bir "Dizin" de eklenmiştir.

Araştırmacı "Önsöz"de eseri ikinci baskıya hazırlarken yeniden gözden geçirip ilk baskıdaki bazı eksiklikleri önemli ölçüde giderdiğini belirtir. Ayrıca manzum nasihatnameler bölümünü yeniden ele aldığını, yayımlanan nasihatnamelerle ilgili bilgiler, tezler ve eser künyelerini dipnotlarda verdiğini söyler. Hayriyye'nin incelenmesinin de yeni çalışmaların ışığında yeniden değerlendirildiğini belirtir. Bütün bunlar kanaatimizce çalışmanın değerini arttıran uygulamalardır. Fakat bunların yanında kitabın sonuna mesnevinin en doğru ve tam nüshasıyla birlikte bir sözlüğün eklenmesinin de bu çalışma için oldukça yararlı olacağını düşünmekteyiz. Çünkü her ikisi de hem araştırmacılar hem de günümüz okurları için büyük kolaylıklar sağlayacaktır. Herhangi bir araştırmacı sondaki en doğru nüshayla kitabı karşılaştırabilecek, okur ise sözlüğe bakarak şairin ne dediğini daha kolay anlayabilecektir. Hatta bizce bu kitapta söz konusu mesnevinin günümüz Türkçesine çevrilmiş halinin de verilmesi kitabın hânesine artı bir değer daha kazandıracaktır. Hocamızdan

dileğimiz eserin yeni bir baskısında eserin nesre çevirisini de ilâve etmesidir. Her ne kadar İskender Pala, Hayriyye'nin 1857 tarihli Paris baskısını günümüz Türkçesine çevirip yayınlamışsa da tek bir nüshaya bağlı kalıp tenkitli ve en doğru metni vermediği için bu eser okuyucuyu yanlış okuma ve yorumlara götürebilir.² Umarız belirttiğimiz bu çalışmalar Hayriyye-i Nabî'nin bir sonraki baskılarına eklenir ve kitabın daha geniş bir kitleye ulaşımını sağlar.

Sonuç olarak Nabî'nin Hayriyyesi sadece divan edebiyatının uzmanlarına değil tüm Türk toplumuna hitap etmektedir. Kanaatimizce bu eser 100 temel eser içinde yer almalı ve Türk gençliğinin başucu kitabı olmalıdır. Hocamızın asli kaynaklara giderek gerçekleştirdiği bu güzel, titiz ve yorucu çalışmasından dolayı kendisini tebrik ediyor, daha nice böyle güzel çalışmalara imza atmasını dört gözle bekliyoruz.

KAYNAKLAR

- Nâbi (1989), *Hayriyye*, Haz. İskender Pala, Bedir Yayınevi, İstanbul
Nâbî (2008), *Hayriyye-i Nâbî (İnceleme-Metin)*, Haz: Mahmut Kaplan,
2. bs., AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara

---

² Nâbi (1989), *Hayriyye*, Haz. İskender Pala, Bedir Yayınevi, İstanbul, 256 sayfa